

N. K. Malmberg

Isä kuoli vuosi esikoispoikansa syntymän jälkeen. Äiti solmi 1811 uuden avioliiton kappalaisen viran armovuodensaarnaajan Johan Simeliuksen kanssa. Niilo Kustaa Malmbergin elämässä se merkitsi muuttoa Uuteenkaarlepyyhyn ja sieltä jo seuraavana vuonna Reisjärvelle, jossa hän eli vanhempineen 12 vuotta.

Kolmetoistavuotiaana 1819 Niilo Kustaa Malmberg lähetettiin kouluun Raahen pedagogioon ja sieltä kolmen vuoden opiskelun jälkeen 1822 Oulun triviaalikouluun. Oulun palon jälkeen samana vuonna koulu siirrettiin Raaseen. Kasvatusisän tultua valituksi Laihian kappalaiseksi Niilo Kustaa Malmbergin koulu vaihtui jälleen. Hänet kirjoitettiin oppilaaksi Vaasan triviaalikouluun. Täältä hän valmistui ylioppilaaksi vuonna 1827. Jo saman vuoden kesällä hän kirjoittautui Turun akatemiaan ja ryhtyi opiskelemaan teologiaa. Opiskelut keskeytyivät Turun palon vuoksi 1827 ja saattoivat jatkua vasta syksyllä 1828 Helsingissä, johon yliopisto siirtyi.

Välivuoden Niilo Kustaa Malmberg oli kotiopettajana Ruoveden Ritoniemen kartanossa kapteeni E. G. von Enehjelmin perheessä. Ruovedellä hän tutustui tulevaan puolisoonsa Ruoveden kirkkoherran tyttäreeseen. Hänen palattuaan Helsinkiin opinnot keskeytyivät jälleen, koska Pietarin Pyhän Kolminaisuuden ruotsalaisen seurakunnan kirkkoherra E. G. Ehrström oli pyytännyt yliopistoa suosittellemaan hänelle sijaista hänen sairautensa ajaksi. Tämä elämänvaihe oli Niilo Kustaa Malmbergin myöhempää elämää ajatellen käännteentekevä. Pietarissa hän tutustui evankeliseen liikehdintään, jonka juuret olivat Keski-Euroopassa vaikuttaneessa katolisessa herätysliikkeessä. Sen keskeinen vaikuttaja oli pastori Martin Boos (1762–1825). Tästä herätyksestä Niilo Kustaa Malmberg sai kipinän sydämeensä, niin että hänen saarnansa synnyttivät laajan herätyksen jo hänen Pietarin aikanaan. Tämä johti myös hänen karkoittamiseensa Pietarista 1829.

Helsingissä Niilo Kustaa Malmberg jatkoi opintojaan, ja hänet vihittiin papiksi Turussa 11.6.1830. Hänet määrättiin Kalajoen kirkkoherran [tohtori Frosteruksen](#) apulaiseksi. Kalajoen emäseurakuntaan kuuluivat tällöin Alavieskan, Ylivieskan, Pidisjärven (Nivala), Haapajärven ja Sievin kappelit sekä Reisjärven ja Raution saarnahuonekunnat. Tämä elämänvaihe johdatti hänet tuntemaan Pyhäjärven kappalaisen Jonas Laguksen. Ystävyys hänen kanssaan oli merkittävä tulevia herätyksiä ajatellen. Vaikka Niilo Kustaa Malmberg omasta mielestään pitäytyi Raamattuun, kirkon tunnustukseen ja piispa Gezeliuksen raamatunselityksiin, hänen esimiehensä tohtori Frosterus kutsui hänet puhutteluun, jossa hän sai nuhteita pietismistä, lahkolaisuudesta ja hurmahenkisyydestä.

Tästä seurasi Malmbergin siirto Pidisjärvelle (Nivalaan) kappalainen Fredrik Alanin apulaiseksi. Siellä hän solmi yhteyden Savon heränneisiin. Paavo Ruotsalainen tuli Malmbergia tapaamaan kuultuaan hänen vaikutuksestaan Pidisjärvellä. He kohtasivat Häkkinen talossa pidetyissä seuroissa helluntaina 1834. Tällä tapaamisella oli historiallinen merkitys. Tästä alkoi Savon ja Keski-Pohjanmaan herännäisyyden jatkuva yhteys. Ukko Paavo ”nylki” Malmbergista Pietarista saadun kristillisyyden näyttäessään hänelle, kuinka voimme päästä uskomaan Häneen, joka tekee jumalattoman vanhurskaaksi. Tästä ajasta lähtien Malmbergin sielunhoito ja julistus syvenivät, tulivat entistä Kristus-keskeisemmiksi.

Niilo Kustaa Malmberg toimi pappina Nivalassa 1.5.1838 saakka. Hän joutui monien juonittelujen tähden sivuutetuksi kappalaisen vaalissa, ja hänet määrättiin Lapuan kappalaisen apulaiseksi. Vuonna 1838 Malmberg oli monien muiden herännäispappien ja maallikoiden kanssa syytettynä Kalajoen käräjillä hartausseurojen pitämisestä ja tuomittiin pidätettäväksi virantoimittamisesta 1.1.-1.6.1842. Virkaeron jälkeen Niilo Kustaa Malmberg määrättiin Uudenkaarlepyyn kappalaisen apulaiseksi 1842 ja samana vuonna Lapuan pitäjänapulaiseksi. Tässä virassa hän oli kuolemaansa asti.

Toimiessaan pappina Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla Niilo Kustaa Malmberg sai elää aikana, jolloin hengellisellä kylvötyöllä oli otollinen maaperä. Kirkollisessa elämässä vallitsi valistusajalta peräisin oleva suuntaus, joka painotti uskonnossa hyvettä ja järjenmukaisuutta. Pappiloitten elämä keskittyi seurusteluun säätyläisten kanssa. Huvittelulla väkijuomien käyttöineen oli seurustelussa huomattava sija. Papin tehtäväksi nähtiin ”kerätä kaikki voimansa ihmiskunnan korkeimpien tarkoitusten, valistuksen ja siveellisyyden hyväksi”.

Pietarissa ollessaan Niilo Kustaa Malmberg tuli kosketuksiin herätyksen kanssa, joka painotti persoonallisen uskonelämän merkitystä. Hän löysi raamatullisen sanoman, joka sytytti hänen sielunsa. Tämä oli pohjana hänen hengelliselle kehitykselleen sellaiseksi julistajaksi, jona hänet tunnettiin Keski- ja Etelä-Pohjanmaalla 1800-luvun alkuvuosikymmeninä. Hänen saarnatoimintansa ja hartausseurojen kautta syntyivät laajat herätykset ensin Pidisjärvellä, ja sittemmin ne levisivät laajalle Keski- ja Etelä-Pohjanmaalla.

Olavi Kares kirjoittaa Niilo Kustaa Malmbergin elämäkerrassa Palava kynttilä: ”Herätykset kulkivat kulovalkean tavoin kylästä kylään tehden ihmisten mielet niin herkiksi, että yksinpä kirkonkellojen soittokin saattoi säikyttää ja herättää sielun hätää...” Näitten herätysten kautta kansan henkinen ja aineellinen tila koki huomattavaa parannusta. Siveettömyys, juopottelu, tapot ja tappelut vähenivät, ja työnteko ja lähimmäisestä huolehtiminen nousivat kunniaan. Tämä henkinen ja hengellinen voima olivat myös ratkaisevassa asemassa, kun myöhemmin kansan itsenäisyyttä luotiin. Vaikka herännäisyyden kirkkain liekki Pohjanmaalla sammuikin nuorella iällä, hänen väkevä saarnansa ei vaiennut. Hänen tekemänsä työ jäi kantamaan pysyvää hedelmää sukupolvesta toiseen.

Vanhemmat

Isonkyrön pitäjänapulainen Herman Malmberg ja Liisa Greta Aejmelaeus

Puoliso

1. Ruovedellä 12.9.1832 Sofia Amanda Karolina Bergroth, synt. 6.3.1810 Längelmäki, kuollut 21.11.1851 Lapua, vanhemmat kirkkoherra Karl Henrik Bergroth ja Katariina Sofia Polviander
2. Lapualla 4.4.1853 Helena Jaakontytär Huhtala, synt. 26.6.1818 Vähäkyrö, kuollut 4.3.1882.

Sukunimi Malmberg

Etunimi Niilo Kustaa

Ammatti pappi, herännäisjohtaja

Syntymäpaikka Ylistaro

Syntymäpäivä 16.2.1807

Kuolin paikka Lapua

Kuolinpäivä 21.9.1858

Kirjoittaja Matti Malmivaara

Tekstin lähde Keskipohjalaisia elämäkertoja. Kokkola, 1995